ПОГЛАВЈЕ 24

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

Финансирано од Европската Унија

ЕУ со ТЕБЕ

ОТВОРЕНА ПОРТА
AGAINST VIOLENCE AND TRAFFICKING

ПОГЛАВЈЕ 24
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ИЗВЕШТАЈ ВО СЕНКА

Издавач: Здружение за акција против насилство и трговија со луѓе -Отворена порта-Ла Страда

Автор: Билјана Лубаровска

Превод : ИНТЕРКУЛТУРА ДООЕЛ Скопје

Графичко уредување: 2by4 Digital

декември 2022

Овој извештај во сенка е подготвен во рамките на проектот ,,Слушнете го гласот на тргуваните лица и борете се против организираниот криминал", финансиран од Европската Унија. Содржината на овој извештај е единствена одговорност на авторите и на никој начин не може да се смета дека ги претставува ставовите и гледиштата на Европската Унија.

Декември 2022 год.

СОДРЖИНА

Кратка содржина 3
А. Вовед 4
Б. Преглед на поглавјето 4
В. Сегашна состојба 5
Г. Напредок во поглавјето 9
Д. Препораки 13
Ѓ. Прилози: Консултирани ресурси 15

I. КРАТКА СОДРЖИНА

Извештајот во сенка се фокусира на борбата против организираниот криминал и трговијата со луѓе. Извештајот го проценува напредокот во борба против трговијата со луѓе и презентира препораки за понатамошни дејствиа. Периодот покриен со овој извештај е 2021 и 2022 година.

Сегашна состојба

- → Правната рамка е добро развиена и постојано се надградува.
- → Правото на бесплатни медицински услуги не важи за сите жртви.
- → Тековната процедура за обесштетување е сложена и бирократска.
- → Ограничен пристап до правдата, задоцнето назначување на правни претставници.
- → Добро воспоставена соработка помеѓу државата и не-државните актери.
- → Недостаток на достапност и ограничен пристап до некои јавни здравствени услуги.
- → Мобилните тимови се добра практика во проактивната идентификација и соработката помеѓу граѓанското општество и владата.
- → Бројот на официјално идентификувани жртви не ја одразува реалноста.
- → Експлоатацијата на трудот не се идентификува лесно.
- → Засолништето има ограничен капацитет, недостасуваат услуги мажи или странски жртви, деца сместени заедно со возрасни.
- → Реинтеграцијата на жртвите на трговијата со луѓе е слаба.
- → Имигрaциски притвор се користи за деца без придружба.
- → Капацитетот на системот за борба против трговијата со луѓе под влијание на големиот промет на персоналот, како и недостатокот на знаење и чувствителност.

Напредок

- → Правна рамка унапредена со нов закон за насилство врз жените, закон за обесштетување, нова стратегија и акционен план и подзаконски акти за регулирање на соработката помеѓу институциите.
- → Формиран нов оперативен тим за координација и управување со случаите на трговија со луѓе.
- → Една жртва доби обесштетување.
- → Државниот инспекторат за труд извршил 514 инспекциски надзори во секторот земјоделство, а не е идентификувана ниту една жртва на трговија со луѓе.
- → Мобилните тимови беа реактивирани, им помогнаа на 260 лица и идентификуваа 67 потенцијални жртви на трговија со луѓе.
- → ГО обезбеди правна помош и информации на 6 официјално признати и 55 потенцијални жртви на трговија со луѓе.
- → Во Центарот беа згрижени седум лица.
- → Десет лица беа идентификувани како потенцијални и 48 како официјално признати жртви на трговија со луѓе,

Препораки

- → Да се продолжи со добрата практика на граѓанските организации кои придонесуваат во креирањето на законодавството/политиката и да учествуваат во нејзиното спроведување.
- → Инвестирање во ефективен пристап до обесштетување.
- → Поддршка за бесплатни медицински услуги за сите луѓе.
- → Обезбедување одржливост на мобилните тимови.
- → Проширување на сегашните услуги на засолништето.
- → Обезбедување континуирано финансирање за засолништето.
- → Подобрување на пристапот до активните мерки за вработување.
- → Да се престане со користење на притворот за деца без придружба.
- → Да се осигури навремено назначување на законски застапник.
- → Унапредување на напорите за идентификација.

II. ВОВЕД

Овој Извештај во сенка е произведен во рамките на оперативниот грант: Слушајте го гласот на тргуваните лица и борба против организираниот криминал. Целта на овој грант е да ја поддржи партиципативната демократија како дел од процесот на европска интеграција на Северна Македонија. Една од нејзините цели е да ги поттикне актерите од граѓанското општество активно да ги следат владините политики, да преземаат активности во борбата против организираниот криминал и да станат силен застапник на жртвите.

Извештаотј во сенка се фокусира на борбата против организираниот криминал и трговијата со луѓе. Извештајот го проценува напредокот во борба против трговијата со луѓе и презентира препораки за понатамошни дејствиа. Периодот покриен со овој извештај е 2021 и 2022 година.

Овој извештај е подготвен врз основа на интервју со засегнатите страни и преглед на политиката, различни извештаи подготвени од властите, претставници на граѓанското општество и на медиумите.

III. ПРЕГЛЕД НА ПОГЛАВЈЕТО

Процесот на пристапување во ЕУ е воспоставен за да се оцени подготвеноста на земјите апликанти за способноста да ги преземат и ефективно да ги спроведат обврските од членството во ЕУ. Оценувањето се врши според три критериуми за пристапување: политички, економски и критериуми на правото на ЕУ. 35-те поглавја од правото на ЕУ (acquis) ја формираат основата на пристапните преговори.[1]

Во февруари 2020 година беше воведена ревидирана методологија за преговорите за пристапување. Преговарачките поглавја беа поделени во шест тематски кластери, овозможувајќи поширок тематски ангажман со земјите-пристапнички. Еден од шесте кластери е Основите кои меѓу другото ги разгледуваат судството, основните права, правдата, слободата и безбедноста. Преговорите за основите се отвораат прво и се затвораат последни, а напредокот во кластерот на фундаменталните принципи го одредува целокупното темпо на преговорите.[2]

Поглавјето 24 припаѓа на Основите. Поглавјето 24 го разгледува напредокот во областите на слободата, безбедноста и правдата. Прашањата опфатени во Поглавје 24 се:

- Гранична контрола
- Визи
- Надворешна миграција
- Азил
- Соработка со полиција
- Борба против организираниот криминал и против тероризмот,
- Соработка во областа на дрогата
- Соработка со царина
- Судска соработка во кривични и граѓански работи.

Фокусот на овој извештај е организираниот криминал и борбата против трговијата со луѓе, вклучително и миграцијата во контекст на трговијата со луѓе.

IV. СЕГАШНА СОСТОЈБА

Законодавство

1. Постои консензус дека **правната рамка е добро развиена и постојано се надградува.**

2. Жртвите на трговија со луѓе имаат **право да бараат обесштетување** за материјална и нематеријална штета. Тоа може да се направи со приклучување во кривичната постапка и/или пред граѓанскиот суд. Законот за кривична постапка предвидува законски основи за надомест на штета од државни средства на жртвите на кривични дела за кои Кривичниот законик пропишува најмалку четири години затвор. Сепак, само децата жртви на трговија со луѓе, сексуален напад и силување може да добијат обесштетување од државниот фонд достапен во Министерството за правда. Ова право е загарантирано со Законот за правда за децата.[3]

3. Сите жртви кои се државјани или странски жртви со дозвола за престој, имаат право на бесплатни **медицински услуги**. Ова право не важи за државјаните на кои им недостасува извод од матична книга на родените или друг вид лична документација, како и за странските жртви без законско право да престојуваат во земјата. Законите не предвидуваат бесплатна психо-социјална поддршка и лекови.

Институционална состојба

4. Тековната **процедура за обесштетување** е **сложена и бирократска**. Во пракса тоа значи дека откако надоместокот ќе биде одобрен со судска одлука, жртвата треба да ја покрене постапката за извршување на пресудата. Откако ќе заврши оваа постапка, друг суд треба да донесе решение дека жртвата не можела да го бара обесштетувањето од обвинетиот преку постапката за извршување на пресудата. Потоа тој суд донесува решение, врз основа на кое Министерството за правда е обврзано да го плати обесштетувањето. Сложеноста на процесот често ги обесхрабрува жртвите да преземат акција и како резултат на тоа, бројот на лица кои побарале и добиле обесштетување е низок. Во некои случаи на трговија со луѓе, жртвите очигледно не можеле да поднесат барање за обесштетување бидејќи ниту тие ниту нивните адвокати не биле поканети на главната расправа.[4]

5. Некои групи луѓе имаат ограничен **пристап до правдата**, особено луѓето без правен идентитет (без лична карта и државјанство) и нерегуларни мигранти кои транзитираат низ земјата кои се жртви на насилни криминални дејствија. Правна помош на жртвите на трговија со луѓе се обезбедува од ГО Отворена порта /Ла Страда, преку советување и правно застапување на судските рочишта.[5] Законот за бесплатна правна помош им дава право на жртвите да добијат бесплатна правна помош преку регионалните одделенија на Министерството за правда или преку овластени граѓански организации. Сепак, ниту една од жртвите не го искористи ова право поради ненавремено назначување на законски застапник.

6. Постои **добро воспоставена национална соработка** меѓу државните и недржавните актери. ГО имаат формална и неформална улога во превенцијата, идентификацијата и заштитата на жртвите на трговија со луѓе, тие влијаат на креирањето политики и закони, обезбедуваат директни услуги за поддршка на жртвите и учествуваат во работата на националните координативни тела.

7. Во пракса, правото на **медицинска помош е ограничено**. Недостасува достапност и ограничен пристап до некои јавни здравствени услуги, како психијатриско лекување, долго се чека за закажување преку платформата „Мој термин“, а административниот персонал кој работи во медицинските установи не е секогаш информиран и не знае за правото на бесплатна медицинска помош. Пристапот до медицинските услуги беше тежок за време на КОВИД 19. Бесплатно тестирање беше достапно за жртвите, но имаше многу долго време на чекање за да се добие лекарски преглед за тестирање, до неколку месеци Поради итна потреба од тестирање, невладината организација „Отворена порта“ ги покриваше трошоците за тестирање КОВИД19. Третманот од дрога е прилагоден за возрасни, а не за деца, со што се лишуваат децата жртви на трговија со луѓе кои во исто време имаат зависност од дрога да пристапат до услугите потребни за нивна рехабилитација. Отсуството на таква услуга има големо влијание врз судскиот спор и неговиот конечен исход. Имено, доколку на детето не му се понуди третман со лекови соодветен на возраста, детето не може да се стабилизира и да даде изјава до надлежните органи, врз основа на која властите ќе можат да го гонат случајот.

8. **Канцеларијата на Националниот механизам за упатување** (НМУ) при Министерството за труд и социјална политика (МТСП) остана одговорна за координирање на процедурите за идентификација и упатување. Првите одговорни ги упатија потенцијалните жртви до единицата за борба против трговија со луѓе и/или НМУ, кои се овластени официјално да ги идентификуваат жртвите. Службениците на НМУ и социјалните работници учествуваа во интервјуа со потенцијални жртви, но полицијата не ги вклучуваше доследно претставниците на НМУ и социјалните работници на почетокот на идентификувањето на потенцијалните случаи на трговија со луѓе.[6]

9. **Мобилните тимови** се сметаат за **добра практика за проактивна идентификација и соработка** помеѓу граѓанското општество и владата. Тие се состојат од полицајци од Националната единица за борба против трговија со луѓе и криумчарење мигранти (Работната група), социјални работници и претставници на невладини организации. Во 2020/2021 година, ограничувањата за финансирање и пандемијата ја ограничија способноста на мобилните тимови проактивно да ги идентификуваат потенцијалните жртви.[7]

10. Постои консензус дека **бројот на официјално идентификувани жртви не ја одразува реалноста** на теренот. И покрај тоа што бројот на официјално идентификувани жртви во 2021 година беше значително поголем во споредба со претходната/година. Сепак, ова се должи на идентификацијата на една голема група тајвански лица тргувани со цел трудова експлоатација. **Бариери** кои спречуваат **поефикасна идентификација** на жртвите на трговија со луѓе се недоволните човечки ресурси, недостатокот на соработка на жртвите како сведоци, недостатокот на обучен и специјализиран персонал, недостатокот на доследно проверка на индикаторите за трговија со луѓе на граничните премини или за време на рации во казина, ноќни клубови, итн.[8]

11. Во делот на соодветните напори за идентификација се забележани и ситуации кога локалната полиција **депортирала странски потенцијални жртви** пред да истече нивниот двомесечен период на размислување. Дополнително, локалната полиција приведуваше и депортираше лица во комерцијален секс без да ги провери индикаторите за трговија со луѓе или да ја извести Работната група. Граничната полиција постојано не ги проверува индикаторите за трговија со луѓе и, како резултат на тоа, властите веројатно депортирале некои неидентификувани жртви на трговија со луѓе без упатување до соодветни служби или заштитни мерки за да се спречи повторната трговија со луѓе.[9] [10]

12. Контекстот во кој работат професионалците е општо прифатеното дека трговијата со луѓе се случува со цел сексуална експлоатација. Значи, напорите за идентификација на жртвите се концентрирани во комерцијалниот секс. Како резултат на тоа, жртвите со кои се тргува со цел **трудова експлоатација** можеби нема да бидат идентификувани. Друга причина е што трудовите инспектори, кои се одговорни за идентификување на трудовата експлоатација, не ја препознаваат како таква, а при редовните инспекции не внимаваат дали има жртви на трговија со луѓе, туку ја оценуваат усогласеноста на провереното место со законите за вработување.[11]

13. Отворена порта/Ла Страда го води единственото засолниште во земјата, односно **Центарот за жртви на трговија со луѓе** (во натамошниот текст Центар). Центарот е лиценциран сервис со капацитет за шест лица, жени и девојки, државјани и странски државјани кои имаат дозвола за привремен престој. Засолништето се наоѓа во главниот град и нуди домување, храна, пристап до медицински услуги, пристап до образование, правна и психосоцијална помош, стручна обука, креативни и едукативни работилници. Не постои специјализирана услуга за сместување мажи или странски жртви на трговија со луѓе, а децата понекогаш се сместуваат заедно со возрасните. Згрижувачките семејства и малите групни домови постојат како услуги, но не се специјализирани за работа со жртви на трговија со луѓе.

14. Загрижувачки проблем во земјата е **реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе во заедницата** откако ќе го напуштат прифатилиштето. Ова првенствено се должи на отсуството на долгорочни одржливи програми за поддршка на нивната реинтеграција во заедницата. Агенцијата за вработување ги спроведува **активните мерки за вработување** предвидени од државата. Сегашниот систем на агенцијата за вработување не гарантира заштита на личните податоци на жртвите и заштита на нивниот статус и приватност како жртви. Како резултат на тоа, жртвите на трговија со луѓе не користат активни мерки за вработување. Ова влијае на реинтеграцијата на жртвите во заедницата по напуштањето на прифатилиштето и ја зголемува можноста за нивно повторно влегување во синџирот на трговија со луѓе. [12]

15. Притворањето на мигрантите за да се обезбеди нивно присуство како сведоци во кривичната постапка е произволно и незаконски, и остана главната причина за **притворот за имиграција**. Приведените не секогаш ја разбирале причината, времетраењето на притворот, а понекогаш и причините за притворот не биле објаснети на разбирлив јазик. Со оглед на тоа дека некои од нив биле ставени во карантин (поврзани со КОВИД) 15 дена пред да бидат донесени да сведочат, на овие лица им бил оневозможен пристап до ефективна правна помош. Имаше случаи кога **децата без придружба биле користени како сведоци во кривичната постапка** против криумчарот. Стандардната оперативна процедура за дете без придружба не дозволува дете да се користи како сведок во кривична постапка, со исклучок кога детето е единствениот сведок во таа кривична постапка. Во 2021 година, бројот на приведени деца на сите локации бил 85, што е алармантно.[13] Во најголем број случаи, на притворените деца без придружба им бил назначен законски старател. Меѓутоа, понекогаш доцнеше навременото назначување старател. Сепак, малолетниците без придружба имаат значително зголемен ризик од трговија со луѓе)[14]

Технички (административни) ресурси

16. Сите институции кои постапуваат со случаи на трговија со луѓе, како еден од нивните главни проблеми го пријавуваат **недостаток на човечки ресурси**. Дополнително, институциите понекогаш имаат проблем со други ресурси како што е пристапот до возилата, за да можат да ги извршуваат своите редовни задачи. Некои ги надополнуваат своите оперативни потреби со донации од меѓународни организации.

17. Полицијата и обвинителството **немаа соодветни ресурси и опрема** за спроведување на проактивни истраги. Како резултат на тоа, властите се потпираа речиси исклучиво на сведочењето на жртвите со малку потврдни докази. Обвинителството за организиран криминал и корупција, со само 10 обвинители во канцеларијата за да ги водат сите случаи кои се во негова надлежност, немаше доволно ресурси за постапување со сите случаи.[15] Работната група нема соодветни ресурси (персонал и буџет) за спроведување на реактивни и проактивни истраги за трговија со луѓе, како што е соодветно во согласност со важечките стандардни оперативни процедури. Проблем со недоволно човечки ресурси што го делат и Центрите за социјална работа и трудовите инспектори. Полицијата известува дека своите оперативни потреби ги надополнува со донации од меѓународни организации и институции, а трудовите инспектори користат ресурси од други државни институции за да им помогнат во извршувањето на дел од нивните должности.[16]

18. Капацитетот на системот за борба против трговијата со луѓе е под силно **влијание** на **големиот обрт на персоналот**, **како и недостатокот на знаење и чувствителност**. Локалните полицајци,

обично првата точка на контакт со жртвата, немаат разбирање за трговијата со луѓе. Како резултат на тоа, тие не ја известуваат доследно Работната група за потенцијални случаи на трговија со луѓе. Некои професионалци немаат чувствителност да се справат со жртвите на трговија со луѓе и/или немаат познавање на индикаторите за идентификување на жртвите на трговија со луѓе. На некои трудови инспектори нивниот фокус е ограничен во рамките на нивниот мандат да вршат инспекција, проценка и пријавување на прекршување на законодавството за вработување. Некои јавни обвинители бараат од жртвата да го повтори своето сведочење или жртвите понекогаш се принудени да дадат исказ, иако не се подготвени. На пример, ако сите професионалци се собрале и имаат камера и просторија на располагање за да го снимаат сведочењето, тогаш ја принудуваат жртвата да даде исказ без разлика дали е подготвена да го стори тоа. На овој начин жртвите се под притисок, ревиктимизирани, тие се затвораат за соработка и сведочењето е неквалитетно и може да има големо влијание врз случајот што води до неуспешно гонење на наводниот сторител.

19. **Потребно е повеќе административен персонал за поддршка на работата на Националната комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција** (во натамошниот текст: Комисијата). Комисијата е повеќеагенциско тело, а нејзината работа е поддржана од граѓанското општество и меѓународните организации, а ја води националниот координатор. Комисијата е највисокото координативно тело одговорно за следење на состојбата со трговијата со луѓе и илегалната миграција и координација на активностите. Има едно лице, вработено во Министерството за внатрешни работи, кое обезбедува административна поддршка и е одговорно за комуникација и координација со сите партнери, следење на проекти и управување со спроведувањето на националната стратегија и акциски план.

II. НАПРЕДОК ВО ПОГЛАВЈЕТО

20. Во 2021 година, Собранието донесе нов **Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство**. Новиот закон ги опфаќа жените жртви на сите форми на родово базирано насилство, предвидува програма за реинтеграција која овозможува пристап до реинтеграција на секоја жртва на насилство, а надлежностите на мултисекторските тимови се прошируваат на сите форми на родово базирано насилство, а не ограничен само на семејно насилство.[17] [18]

21. Во 2021 година, Националната комисија усвои нова **Национална стратегија и Национален акциски план (2021-2025)**. Стратегијата е структурирана околу пет стратешки цели: институционална рамка, превенција, идентификација и упатување, директна помош и поддршка и ефикасно откривање и гонење.

22. Во 2021 година, Националната комисија донесе **одлука за формирање на Оперативен тим за координација и управување со случаите на трговија со луѓе**. Ова тело е формирано со цел да врши формална идентификација на жртвите на трговија со луѓе и да ги координира и следи поединечните случаи.

23. Во 2021 година, МТСП донесе **нов Правилник за стандардизирање на обезбедувањето социјални услуги** во привремен престој. Со овој правилник, МЗСП ги утврди цените на социјалните услуги кои се даваат во место на привремен престој, кое ги покрива услугите што се даваат во Центарот за жртви на трговија со луѓе.[19]

24. Во 2022 година, **Државниот инспекторат за труд (ДИТ) и Министерството за внатрешни работи (МВР)** развија Меморандум за разбирање (МР) со кој ќе се регулира соработката и упатувањето помеѓу ДИТ и МВР.

25. Во 2022 година, Собранието донесе **Закон за исплата на паричен надоместок (обесштетување) на жртвите на кривични дела со насилство**, вклучувајќи ги и жртвите на трговија со луѓе и родово засновано насилство. Законот предвидува обесштетување за директните и индиректните жртви, како што се децата, родителите, бабите и дедовците итн. Се очекува да се решат дел од пречките за пристап до обесштетување.[20]

26. Од 2016 година, постои **Програма што ја води Министерството за правда** за обештетување на деца кои се жртви на насилни кривични дела, вклучително и трговија со луѓе. Во 2021 година Министерството за правда додели еден милион денари за Програмата, а на четири деца им беше исплатено обесштетување во вкупна вредност од 1.500.000,00 денари, од кои едното беше жртва на трговија со луѓе. Шест години и беа потребни на жртвата на трговија со луѓе да го добие надоместокот односно обесштетувањето што беше заснован на судска пресуда од 2015 година.[21] [22]

27. Во 2022 година беше формиран **Оперативен тим за координација и управување со случаи** на трговија со луѓе. Ова тело е формирано со цел да врши формална идентификација на жртвите на трговија со луѓе и да ги координира и следи поединечните случаи. Тој е составен од претставници на владата и граѓанските организации.

28. Во 2021 година **во Центарот се згрижени шест лица**, од кои четири се ново легитимирани, две деца (граѓани) и двајца возрасни (странци), а 2 деца го продолжиле престојот од претходната година. Во 2022 година во центарот биле сместени x лица. Просечниот престој е од една недела до 10 месеци.[23]

29. Отворена порта/Ла Страда обезбедува услуги за засолниште како државна лиценцирана услуга. Како таков, треба да добие **државни средства за покривање на оперативните трошоци**

на засолништето. Во 2021 година, Отворена порта/ Ла Страда не доби средства од Владата за покривање на оперативните трошоци. Во 2022 година вкупниот примен износ е 900,055.00 денари, сума за покривање на 8 проценти од трошоците за водење на прифатилиштето. Средствата беа префрлени на Отворена порта/ Ла Страда во јули 2022 година.

30. **Земјоделството, градежништвото и сточарството** претставуваат области/сектори каде што е идентификуван **најголем ризик** за **трудова експлоатација**. Најголем дел од сезонските работници се ангажирани во земјоделскиот сектор. Ова е високоризичен сектор за трговија со луѓе поради природата на работата, усните договори, сезонските работници се изолирани при извршување на својата работа, ангажирањето на работна сила без почитување на националните прописи за вработување за сезонска работа итн. Државниот инспекторат за труд во 2021 и 2022 година извршил вкупно 514 инспекциски надзори во секторот земјоделство. Тие не идентификуваа ниту една жртва на трговија со луѓе.[24]

31. **Мобилните тимови беа реактивирани** во август 2021 година, со поддршка од донатори. Тие продолжија со проактивна идентификација и теренска работа.

Табела 1: Мобилни тимови, број на помогнати и потенцијални жртви на трговија со луѓе

Опис	2021
Вкупен број на лица на кои им е пружена помош	260
Вкупен број на мажи	88
Вкупен број на странци	15
Потенцијални жртви натрговијата со луѓе	
Вкупен број на потенцијални жртви на трговија со луѓе.	67
Вкупен број на мажи	12
Вкупен број на странци	2

Извор: Годишен извештај на Националната комисија за 2022 година

32. Граѓанската организација „Македонското здружение на млади правници“ е член на мобилните тимови. Во 2021 година обезбеди правна помош и информации на 6 жртви на трговија со луѓе и на 55 потенцијални жртви на трговија со луѓе.[25]

33. Во 2021 година, вкупно десет лица беа идентификувани како **претпоставени или потенцијални жртви на трговија со луѓе,** од кои 50 отсто се деца. Мнозинството или осум беа жени. Меѓу децата потенцијални жртви на трговија со луѓе, две беа деца без придружба. Податоците за формата на експлоатација не беа достапни за сите случаи.[26]

34. Во 2021 година, вкупно 48 лица се идентификувани и **официјално признати како жртви на трговија со луѓе**, од кои мнозинството се полнолетни, мажи, странски државјани, тргувани со цел трудова експлоатација. Децата кои биле тргувани со цел не- сексуална експлоатација биле принудувани на питачење. Децата кои биле тргувани со цел сексуална и трудова експлоатација биле принудувани на брак.[27]

Конкретни примери на терен

Случај 1: Трговија со цел сексуална експлоатација (линк до приканата овде и овде)

Опис на случајот: Кога имала пет години, родителите ја принудиле да проси. Им престанаа родителските права, а таа влезе во системот на државна заштита. Прво, таа беше сместена во згрижувачко семејство. Првото згрижувачко семејство емигрирало, а таа била преместена во друго згрижувачко семејство. Второто семејство физички и емотивно ја малтретирале и ја терале да работи. Во 2017 година, кога имала дванаесет години, била идентификувана како жртва на трговија со луѓе и сместена во прифатилиштето дваесет дена. По засолништето е преместена во државна установа за згрижување. Додека е на државна грижа, таа повторно станува жртва на трговија со луѓе и во февруари 2018 година повторно е сместена во прифатилиштето. До ден денес таа сè уште живее во засолништето.

Недостатоци: - Откако сите опции за сместување беа исцрпени и неуспешни, таа живее повеќе од четири години во прифатилиштето. - Имаше повеќе од осум старатели од Центарот за социјална работа, што го отежнува градењето доверба и континуитет во давањето услуги. - Потребно е клиничко советување и терапија, но државата не и ставила на располагање.

Што помина добро: - Брза реакција на јавните обвинители, жртвата идентификувана во февруари, во април била повикана да даде изјава. - Чувствителен и упатен обвинител кој вложи време за да ја стекне довербата на жртвата, собира докази од различни извори (полиција, старатели, граѓански организации итн.) и покани лице од доверба да ја поддржи жртвата при давањето изјава. – Едно интервју со жртвата направено во јавното обвинителство каде што присуствуваше социјален работник/старател, психолог, адвокат и лице од доверба.

Случај 2: Трговија преку принуден брак (линк до приказната овде)

Опис на случајот: Живеела со мајка која била болна и татко алкохоличар, физички ја малтретирале и ја принудувале да проси. Таткото ја продал на семејство каде била сексуално злоставувана и принудена да работи во домот. Со помош на соседот случајот го пријавила во полиција. Кога имала четиринаесет години, била идентификувана како жртва на трговија со луѓе и сместена во прифатилиштето. По засолништето била сместена во мал групен дом, а кога наполнила осумнаесет години го напуштила државниот систем за грижа.

Недостатоци: - Помина повеќе од една година жртвата да биде повикана за да даде исказ пред обвинителот. – Обвинителот собирал докази само за да го гони таткото, па кога детето решило да сведочи само за семејството каде што била принудно мажена, обвинителот го затворил случајот. Никој не беше гонет. Отворена порта/Ла Страда поднесе жалба до началникот на обвинителството за организиран криминал и корупција. На податоците нема одговор за овој случај.

Што поминало добро: - Жртвата активно учествувала во сите постапки и соработувала со надлежните. Повеќе од една година откако го напуштила засолништето, жртвата била во контакт со Отворена порта/Ла Страда. Во тоа време, таа доби совети, поддршка за образование и вработување, поддршка за контакт со институции итн. Оваа континуирана поддршка и контакт со ГО, ја направи подобро подготвена за соработка со властите. – Јавниот обвинител дојде во местото на живеење на детето за да го земе исказот.

Случај 3: трговија со сајбер секс (врска до приказната овде)
Опис на случајот: Во 2022 година беше идентификувана првата жртва на трговија со сајбер секс. Дотерувањето на жртвата започнало кога имала девет и пол години, а имала четиринаесет кога бил откриен случајот. Жртвата и трговецот со луѓе се запознале преку интернет. Трговецот со луѓе имал лажен профил на интернет, како девојче. Тие станале пријатели на интернет, а во текот на пријателството размениле фотографии, кои подоцна трговецот ги искористил за да ја принуди жртвата на трговија со сајбер секс. Трговецот со луѓе бил дел од балканската мрежа на трговци со луѓе и ја снимал и/или пренесувал нејзината експлоатација. **Што помина добро: - Прекугранична соработка меѓу полицијата во регионот за истрага на случајот и собирање докази.** – Свест на полицијата за сајбер-трговија. – Поради искуството и знаењето на полициискиот инспектор кој извршил разговор со жртвата, жртвата го препознала полициискиот инспектор како личност од доверба и ѝ ја доверила. – Полот на полициискиот инспектор кој ја интервјуира жртвата бил ист како и жртвите.

II. ПРЕПОРАКИ

35. **Да се продолжи со добрата практика на граѓанските организации кои придонесуваат во креирањето на законодавството/политиката и да учествуваат во нејзиното спроведување.** Граѓанските организации имаат формална и неформална улога во превенцијата, идентификацијата и заштитата на жртвите на трговија со луѓе. Тие придонесуваат за развој на политики и закони преку нивното учество во работата на Секретаријатот и Подгрупата за трговија со деца на Националната комисија. Граѓанските организации обезбедуваат обука за професионалци, предавања за превенција во основните и средните училишта и активности за подигање на свеста итн. Граѓанските организации имаат формална улога во идентификацијата и заштитата на жртвите на трговија со луѓе преку нивното учество во мобилните тимови и тие исто така се предвидени како член во новиот оперативен тим. ГО Отворената порта е давател на услуги со дозвола од државата и тие управуваат со единственото засолниште во земјата. Граѓанските организации придонесоа за подготовка на новиот Закон за спречување и заштита од насилство врз жените и семејно насилство, новиот Закон за исплата на паричен надоместок на жртвите на кривични дела со насилство и новата Стратегија и Акционен план.

36. **Инвестирање во ефективен пристап до обесштетување.** Да се поедностави постапката за барање и да се добие обесштетување и да се скрати неговото времетраење за жртвите да можат да добијат обесштетување во разумен рок.

37. **Бесплатни медицински услуги за сите жртви:** Државата треба да ги отстрани правните пречки што ги спречуваат жртвите да пристапат до бесплатна медицинска помош. Државата треба да обезбеди бесплатна психо-социјална поддршка и лекови.

38. **Обезбедување одржливост на мобилните тимови: Мобилните тимови се сметаат за добра практика во проактивна идентификација и соработка помеѓу граѓанското општество и владата, но тие зависат од поддршката од донаторите.** Владата треба да инвестира во одржливост на мобилните тимови со доделени државни средства за нејзино функционирање.

39. **Проширување на тековните услуги на засолништата: Зголемување и диверзификација на капацитетот за сместување на жртвите на трговија со луѓе, преку обезбедување специјализирани услуги во зависност од возраста или полот на лицето и правење алтернативни услуги за нега како згрижување и мали групни домови достапни за жртвите трговија со луѓе.** Да се осигури дека странските жртви на трговија со луѓе имаат пристап до соодветни услуги за сместување.

40. **Да се осигури континуирано финансирање за засолништето: МТСП треба да обезбеди дека финансирањето за функционирање на прифатилиштето е стабилно и достапно секоја година, на почетокот на годината, и е доволно да ги покрие сите оперативни трошоци.**

41. **Подобрување на пристапот до активните мерки за вработување: Сегашниот систем на агенцијата за вработување не гарантира заштита на личните податоци на жртвите и заштита на нивниот статус и приватност како жртви.** На жртвите треба да им се даде приоритетен пристап до активните мерки за вработување, истовремено гарантирајќи ја нивната приватност и заштита на податоците.

42. **Треба да се прекине употребата на притвор за малолетници без придружба: Државата треба да ги заштити правата на децата и да користи алтернативни услуги за нега, како што се згрижување и групни домови.**

43. **Да се обезбеди навремено назначување правен застапник за да се гарантира пристап до правна помош за жртвите на трговија со луѓе.**

44. **Унапредување на напорите за идентификација: Воведување на пристап во центарот на жртвите за идентификација и третман на жртвите на трговија со луѓе.**

VII. ПРИЛОЗИ: КОНСУЛТИРАНИ РЕСУРСИ

[1] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf

[2] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf

[3] Платформа за родова еднаквост, 2022 година, Извештај во сенка за имплементација на Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и семејното насилство во Северна Македонија, достапен овде

[4] Интервју со клучните засегнати страни, ноември 2022 година

[5] https://globalaccesstojustice.com/global-overview-north-macedonia/

[6] САД Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[7] Интервју со клучните засегнати страни, ноември 2022 година и САД. Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[8] Интервју со клучните засегнати страни, ноември 2022 година и САД. Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[9] САД Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[10] САД Стејт Департмент, 2022 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[11] Отворена порта/Ла Страда, 2020, Предизвици во идентификацијата, заштитата и реинтеграцијата на жртвите на трговијата со луѓе [The challenges in identification, protection and reintegration of victims of human trafficking] and Interview with key stakeholders, ноември 2022 год.

[12] Отворена порта/Ла Страда, 2020, Предизвици во идентификацијата, заштитата и реинтеграцијата на жртвите на трговијата со луѓе [The challenges in identification, protection and reintegration of victims of human trafficking] and Interview with key stakeholders, декември 2022 год.

[13] Македонско здружение на млади правници,2022, Состојбата на азилот во Република Северна Македонија во 2021 година [Situation with Asylum in North Macedonia for 2021]

[14] Македонско здружение на млади правници,2021, Имиграцискиот притвор во Северна Македонија изразен во бројки

[15] Интервју со клучните засегнати страни, ноември 2022 година и САД. Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[16] Интервју со клучните засегнати страни, ноември 2022 година

[17] Национална мрежа за ставање крај на насилството врз жените и семејното насилство, 2021 година, Извештај за основна студија за мерење на задоволството на корисниците од услугите добиени во ЦСР, достапен овде

[18] Национална мрежа за ставање крај на насилството врз жените и семејното насилство, 2021 година, Извештај за основна студија за мерење на задоволството на корисниците од услугите добиени во ЦСР, достапен овде

[19] Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција, 2022 година, Годишен извештај за 2021 година

[20] https://www.lastradainternational.org/news/new-compensation-law-adopted-in-north-macedonia/

[21] https://ener.gov.mk/files/propisi_files/ria1/1_1317108951Mart%202022%20Finalen%20ZPD.doc and U.S. Стејт Департмент, 2021 година, Извештај за трговија со луѓе: Северна Македонија, достапен овде

[22] https://nezavisen.mk/zatvoreniot-krug-na-elena-najdramatichniot-sluchaj-od-trgovijata-so-deca/

[23] Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција, 2022 година, Годишен извештај за 2021 година

[24] Македонско здружение на млади правници,2022 Сезонската работа - плодна почва за трудова експлпатација [Seasonal Work – fertile land for labour exploitation], достапно овде

[25] Македонско здружение на млади правници, 2021, годишен извештај, достапен овде

[26] Извор: Министерството за внатрешни работи, ноември 2022 год.

[27] Извор: Министерството за внатрешни работи, ноември 2022 год.

Христо Татарчев 1а, 1000 Скопје

lastrada@lastrada.org.mk

+389 02 2700 107
+389 02 2700 367

SOS линија
0800 11111